

יש שיטה בשיגעון

דניאלה טלמור

אוצרת עצמאית,

אוצרת ראשית לשעבר במוזיאון חיפה לאמנות

חוה גל-און היא אמנית רב-תחומית אוטודידקטית, הנותנת באמנותה דרור לדמיון חסר גבולות. בעבודתה היא בוחרת לעסוק בשמחה שבלב, ולהתרחק מן העיסוק בסבל, המאפיין לדבריה את מרב האמנות הנוצרת היום. הנוף הניבט מיצירתה המרתקת מעוגן בעולם חווייתי אקספרסיבי הזוי, עולם של חלום. יצירתה מאופיינת בשפה פיגורטיבית המבוססת על התבוננות פנימה, אל נבכי הנשמה הנקשרים למחזות הנסתר. בסטודיו שלה לובשים רעיונותיה עור וגידים, צבע, השראה ואווירה. כאשר הם קמים לחיים חודרים לתוכם רכיבים מתוך חייה של האמנית ומעברה, לצד פנטזיות ואסוציאציות שמקורן בדמיון ובזיכרון. כך עולים המראות המרהיבים ובוקעים ממעמקי נפשה בשפע של צבעים וצורות. המציאות החדשה המתהווה ביצירות אלה קוראת דרור לצורות ולצבעים, בעוד היוצרת שלה שומרת לאורך השנים על כתב יד אופייני המייחד את יצירתה, ומשמש לה ככלי ביטוי עצמי בלתי אמצעי.

גל-און מרבה לעסוק בחומרים מעורבים, רבים ומגוונים, שבהם היא מטפלת בדו-ממד ובתלת-ממד. האובייקטים של גל-און מקורם תמיד בחומר מצוי, "רדי מייד" "readymade", שעבר הסבה לאובייקט אמנותי והפך נטול כל פונקציה שימושית. כאספנית אובססיבית עושה גל-און שימוש באובייקטים מצויים (Objets trouvés) שונים ומגוונים, מסביבתה הקרובה ומנוף הסטודיו. כל אלה משמשים לה כבסיס לעבודות רבות פנים, המעוגנות בדימויים פיגורטיביים הטובלים בכתמי צבע, נזילות ומשיכות מכחול חופשיות. הדיאלוג בין הציור לאובייקט חשוב לה. מרבית עבודותיה מקורן בסיפור המשמש כהשראה ונקודת מוצא, סיפור שהיא שוברת ומשמרת בתהליך היצירה בעת ובעונה אחת. מתוך הצורות והצבעים של החומרים המצויים בכל עבודה, הולכים וצומחים החלקים המופשטים והפיגורטיביים של היצירה.

קול המילים השמחות, שמה של התערוכה המוצגת באולם העליון ורחב הידיים של בית האמנים בתל אביב, מתייחס למילים שגל-און משלבת ביצירתה הענפה והמורכבת. הטקסטים שלה מתפרשים על טווח רחב, החל מציטוטים מהמקרא, מהמסורת היהודית, מהקבלה ומהמילון העברי, אשר הופיעו בעבודותיה מאז ומעולם, ועד לביטויים והגיגים אישיים, שנכנסו אליהן בעת האחרונה. תערוכת ה**בריאה** שהציגה במוזיאון התנ"ך בתל אביב בשנת 2000, למשל, עסקה בכוחן של האותיות העבריות ובמנטרת הבריאה.

העבודות בתערוכה נטועות במיקומים, זמנים והקשרים שונים, אך הן יוצרות ביניהן קשרים סמויים דרך נרטיב מחבר. בסדרת המזוודות, עליהן ציירה גל-און והדביקה אובייקטים בעבודת קולאז', היא מבקשת לברוא מחדש את הסיפור האישי שלה ושל משפחתה, לשחזר מהלך של חיים לאורך המאה הקודמת, ולנסות לפענח אותו. את העבר שנגזז תיעדה דרך ציור על מזוודה של אביה, שנמצאה בעליית הגג. על המזוודה הדביקה חותמות ממשרדו, את כיפתו הסרוגה, את תמונתו, ונייר שעליו רשימה בכתב ידו. על צדה של מזוודה אחרת היא רשמה את שבעים ושניים הצירופים של שמות האל, הנושאים סגולות חיוביות כמו ריפוי, הצלחה, הגנה, ושלמות בכל ההיבטים של הקיום האנושי. על צידה האחר רשמה אותן מילים, בנגטיב, כמגרעת. על מזוודה אחרת מופיע בצבעים שונים טקסט התיקון הגדול של הרבי נחמן מברסלב, אשר נרשם בעזרת מכחולים בתהליך עבודה ממושך.

החמור שבבסיס העבודה **בציפייה למשיח** (עמוד 59, 170) נרכש בשוק הפשפשים. על החמור נרשמו כל שמות המשיח, ואילו שפתיו נצבעו בכחול, הנחשב בקבלה לצבע מיסטי. החמור שוכב בסטודיו של גל-און על עגלה, שעליה מתנוססת הכתובת "גִּילִי מֵאֵד בֶּת-צִיּוֹן, הָרִיעִי בֶּת יְרוּשָׁלַם, הִנֵּה מִלֶּכְךָ יָבֹוא לָךְ, צִדִּיק וְנוֹשֶׁעַ הוּא; עֲנִי וְרִכֵּב עַל-חֲמֹר, וְעַל-עֵיר בֶּן-אֶתְנוֹת". (זכריה, ט', ט'). עבודה אחרת, בשם **טרמפולינה**, מבוססת על טרמפולינה שאליה חיברה האמנית כיסויים של טוטפות, ולצידם רשמה פסוקים המתייחסים לציצית ולפסוקים מתוך מזוזות. על שתי נאפות קמח המכונות **שד(ת)יים 1** (עמוד 66-69), היא הדביקה דפים מתוך ספר תהילים שהיה שייך לאביה, בדרך שבה היא מגדירה גניזה.

עבודה נוספת, **הגן הפנטסטי** (עמוד 55), צמחה מתוך שברים. היא עשויה משולחן משולש פינתי, שהתפנה מביתה של האמנית, שעל רגליו הדביקה שברי חרס לבן מכלי שנשבר באקראי. פני השולחן מדמים גן שלם, העשוי מאוספים מצויים שונים, רכיבי הייטק ופרחי זכוכית צבעוניים, המזדקרים מתוך פקקים של בקבוקי בושם של חברת "בולגרי", המשמשים להם כעציצים. במרכז גן הזכוכית הזהיר ניצבת דמות העשויה ממחזיק טבעות – האלמנה השחורה.

עבודה אחרת נוגעת בנושאים אקטואליים, שלמרבה הצער מצויים היום בנפשו. העבודה **ד.ל.ק.** (עמוד 76, 77), מורכבת מג'ריקנים מצוירים, הנראים כמכלי דלק, אשר בעזרתם מתריסה האמנית נגד תופעת הנהגים השיכורים, המתדלקים את עצמם לדעת. על גבי הג'ריקנים היטתה גל-און בכל הגופים את השורש ד.ל.ק.

על קירות התערוכה מתנוססים אובייקטים נוספים מחומרי רדי-מייד, וביניהם אפשר למצוא קרש גיהוץ שעליו רשומים בקו אנשים שטוחים, ואת העבודה **קרש קפיצה** (עמוד 175), העשויה ממקפצת בריכה עשויה מפיברגלס, שעליה מתנוססות המילים המתייחסות לבריאת העולם מכוח אותיות האל"ף-בי"ת העבריות, אחת מהתזות הקוסמיות. מאחור מודבק דף מתוך חוברת בנושא הקבלה, ועליו טקסט המסביר את מהות הכוח הטמון בכל אות. דווקא את האות האחרונה בכל מילה בחרה האמנית להדגיש, וכך יצרה טקסט מצויר שאינו קריא, והאטימות מעניקה לו גוון מיסטי.

העבודה **חבל ארץ** (עמוד 60-61), עשויה מרצועה של צמיג שגל-און מצאה בטיול בטורקיה, שצורתה הזכירה לה את מפת ישראל, ואילו העבודה **מלאך לבן**, מציגה את דמותו של חתול לבן בתבליט על דיקט, השומר מבחינתה על ארץ ישראל. סביב החתול מופיע רישום חופשי המזכיר בצורתו את מפת הארץ, ולהדגשת הדמיון רשמה האמנית על המפה את שמות הרוחות המקראיים: ימה וקדמה צפונה ונגבה.

דלתות מראה שהוסרו שימשו את גל-און לצייר לראשונה את דיוקנה העצמי. העבודה עם ארבע המראות הובילה אותה לתהליך של התבוננות פנימה, ועודדה אותה לעסוק בתהליכים הרגשיים שעובר האמן בתהליך היצירה. במראה הראשונה, המכונה **תקועה**, מופיעה דמותה של האמנית בגודל מלא, כשהיא עומדת קרוב למראה או ממש בתוכה. בעבודה השנייה, המכונה **עפה**, מופיעה האמנית כשרגליה באוויר, במצב של ריחוף והתעלות. על המראה השלישית, המכונה **בהפוכה**, מצוירת האמנית מתוך צילום, כשהיא עומדת על ראשה, ואילו מהדלת הרביעית, שבשונה מהאחרות מונחת לרוחב, ניבטים מספר פורטרטים של האמנית, המצוירים מזוויות שונות.

בעבודות הנעליים **צועדת בארנקים** (עמוד 30-47), התופסות מקום מרכזי בתערוכה, מופיעות נעליים שנעלו כולן בעבר לרגליה של גל-און. הנעליים המגוונות והמיוחדות משמשות כבסיס לציור צבעוני ועתיר דמיון, המשלב ביטויים בנושא נעליים המופיעים במילון לצד ציטוטים נוספים. תצוגת אופנה שהוצגה בשנקר, אשר הציגה בין השאר ארנק מפרספקס שיצר בשנות החמישים בית האופנה שאנל, העלה אצל גל-און את הרעיון שאפשר להכניס את הנעליים לאריזות פרספקס שידמו ארנקים. כל הנעליים בתערוכה ניבטות אפוא מבעד לארנקי פרספקס מרתקים המעוצבים בצורות שונות.

באותה רוח בנתה האמנית, סביב כל אחת משתי העבודות המרכזיות בתערוכה, קופסת פרספקס – האחת סביב כיסא והשנייה סביב עץ. בדרך זאת היא הקנתה גם לעבודות אלה מעמד של חפץ שלכאורה צריך לשמר בתוך ארגז תצוגה. על כיסא שמצאה באקראי, המכונה **סטודיו** (עמוד 51), הדביקה גל-און, במהלך העשור האחרון, חומרי עבודה שיצאו מכלל שימוש, וביניהם שפופרות ריקות, מכחולים משומשים, טושים שיבשו ואריזות ריקות ששימשו אותה בעבודתה בסטודיו, בתוך כד פרספקס גדול על גלגלים, המדמה כד שמן עם ידית, היא מיקמה באוויר את העבודה **התפוח הגדול** (עמוד 53), המורכבת מעץ תפוחים שקמל בגינתה אותו צבעה בשמן ושתלה בתוך ארגז יין, שעל ארבע דפנותיו ציירה את דגל ארצות הברית. למרגלות העץ פיזרה שפופרות צבע ריקות מהסטודיו, שישמשו לו כדשן. ברוח האימרה "באמריקה הכסף צומח על העצים", משתלשלים מענפיו של העץ הנתון בכד "השפע" 50 שטרות ירוקים של דולר אחד.

עיסוקה של גל-און בכלים המשרתים אותה בתהליך היצירה הופך את הסטודיו לנושא ביצירתה. באמצעות כלי האמן והצבעים היא מעלה שאלות משמעותיות בנושא העשייה האמנותית עצמה. יתר על כן, אמצעי הציור וכלי האמן משמשים אצלה כמעין תחליף לדיוקן עצמי. את האמן היוצר היא מסמלת דרך הכלים המשמשים אותו באמנותו. כלים אלה יכולים להיקרא גם כטבע דומם, אך מעמדו של הטבע הדומם המופיע ביצירות אלה אינו שגרתי, הואיל והעצמים המשולבים ביצירה, כמו שפופרות הצבע, המכחולים והטושים, מופיעים כאן כמטאפורה לאמן וליצירתו, לעולמו, ולדימויו העצמי כיוצר. הופעתם של כלי היצירה מתכתבת עם המסורת הארוכה של נושא הסטודיו וכלי האמן בתולדות האמנות המערבית, מסורת שראשיתה אצל האמנים ההולנדים במאה השבע-עשרה, ודוגמה בולטת לה אפשר למצוא אצל שרדן (Chardin), אשר יצר בסוף המאה השמונה-עשרה. בסוף המאה התשע-עשרה קיבל נושא זה ביטוי בולט גם באמנות האמריקאית, ביצירתו של ג'ון פ. פטו (John F. Peto). האמנים שעסקו בנושאים אלה ביקשו להציג את האטריבוטים של האמנויות הפלסטיות בסביבתם הממשית. במאה העשרים קיבלו נושאים אלה משקל רב במיוחד במסגרת העיסוק באספקטים האינטלקטואליים של היצירה האמנותית, לצד שאלות משמעותיות בנושא האמנות בכלל והאמנים כפרטים. גילומים שלו אפשר למצוא

מלאך, 1998, טכניקה מעורבת, 56x100x200
Angel, 1998, mixed media, 200x100x56

מלאך לבן, 2003, שמן על עץ, 60x120
White Angel, 2003, oil on wood, 120x60

ביצירותיהם של אמנים כמו מאטיס ואנסור, בראק ופיקסו, ואף אסכולת ניו יורק, ג'ונס ואמני הפופ-ארט, כמו דיין, ארמן ורבים אחרים.

האובייקטים בתערוכה הנוכחית ממלאים את כל חלל התצוגה, ויוצרים סביבה מעוצבת, ההופכת את חלל התערוכה עצמו למיצב של אובייקטים וציור שהצופה מוזמן להיכנס אל תוכו. היצירות המוצגות נותנות ביטוי לאווירה השורה בחלל הסטודיו, ולעצמים המצויים בו, וכך יוצרות איזון בין החומרי למופשט, ובין אובייקטים ממשיים לדימויים וצורות. מצד אחד מתעדות העבודות את המציאות הנגלית לעין, ומצד שני הן נותנות ביטוי לתחושות שצורות מוכרות אלה מעוררות. אלמנט מטאפיזי מתגבש בהן בעת שדימויים וצורות חורגים מהקשרם הנטורליסטי אל עבר מציאות אידיאלית. אלמנט המסתורין מתייצב כחיץ בין היצירה לבין הצופה המתעקש להשיג הבנה מילולית שלה, אולם האלמנט שהוצא מהקשרו מאפשר לאמנית ליצור דימויים שלא ניתן למצוא להם מקבילה נטורליסטית.

לאורך השנים מזמנת גל-און ביצירתה הענפה מפגשים שונים בין המיידי, המצוי בהישג יד, לבין הנשגב, בין הכליה לנצח, בין מציאות לאשליה. עבודותיה משמשות אותה ככלי ביטוי המאיר את סיפוריה האישיים, המציגים מחזוריות נצחית של התהוות והתפרקות אשר אינה קשורה לזמן ולמקום מסוימים, ומבטאים את ההכרה כי חידות הקיום לעולם לא יתפענחו. האמנית יוצאת למסע בים של שאלות, ובמהלכו היא בוחנת שורה של קודים וצפנים בלתי מפוענחים, ומזמינה את הצופה לבחור אם להיוותר בעמדה של משקיף מן הצד או להצטרף כשותף למסע המרתק הנמשך תדיר בעבודותיה.